

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY
TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

Ro'yxatga olindi:
№ BD-60811500 – 2.05
29.08 2024 yil

“TASDIQLAYMAN”
O'quv ishlari bo'yicha prorektor
q.x.f.d., professor
A.A.Elmurodov
29.08 2024 yil

CHORVACHILIKDA OZUQA BAZASINI YARATISH

ISHCHI O'QUV DASTURI (SILLABUSI)
(Sirtqi ta'lim 3-bosqich talabalari uchun)

Bilim sohasi: 800000 - Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya
Ta'lim sohasi: 810000 - Qishloq xo'jaligi
Ta'lim yo'nalishi: 60811500 - Zootexnologiya (turlari bo'yicha)

Samarqand – 2024

Fanning ishchi o'quv dasturi (sillabusi) 202_ yilda tasdiqlangan o'quv reja va fan dasturiga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar:

I.Q.Quziyev - “Hayvonlarni oziqlantirish texnologiyasi va zoogigiyna” kafedrası katta o‘qituvchi, qishloq xo‘jalik fanlari nomzodi;
O.B.Fayzullayev - “Hayvonlarni oziqlantirish texnologiyasi va zoogigiyna” kafedrası assistenti, qishloq xo‘jalik fanlari doktori (PhD);
O.B.To‘xtayev - “Hayvonlarni oziqlantirish texnologiyasi va zoogigiyna” kafedrası assistenti;

Taqrizchilar:

Z.T. Rajamurodov - SamDU “Odam va hayvonlar fiziologiyasi va biokimyo” kafedrası professori, b.f.d.

A. M. Vaxidova - Samarqand Davlat Tibbiyot universiteti “Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya” kafedrası dotsenti, b.f.n.

Fanning ishchi o'quv dasturi "Hayvonlarni oziqlantirish texnologiyasi va zoogigiyena" kafedrasining 2024 yil 25 08 dagi 1 -son yig'ilishida muhokamadan o'tgan va fakultet Kengashida muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri: _____ **Djambilov B.**

Fanning ishchi o'quv dasturi "Zooinjeneriya" fakulteti Kengashida muhokama etilgan va foydalanishga tavsiya qilingan (2024 yil _____dagi ____-sonli bayonnoma).

Fakultet kengashi raisi: 56ms Boymatov O.

Kelishildi:

Ro'quv-uslubiy boshqarma
boshlig'i professor v.b. Ro'zikuov R.F.

Fan Sillabusi
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti

Fan to'g'risida ma'lumot
Fan shifri: CHOB 2604
Fan nomi: **Chorvachilikda ozuqa bazasini yaratish**
Semestr/yil: 6-semestr/2024-2025 o'quv yili
Kafedra: Hayvonlarni oziqlantirish texnologiyasi va zoogigiya
Soatlar/kreditlar: 4,0 ECTS (20 auditoriya soati, 100 soat mustaqil ta'lim)

Ma'ruza	Amaliy mashg'ulot	Laboratoriya mashg'ulot	Mustaqil ta'lim	Jami
6	6	8	100	120

Fan bo'yicha mashg'ulotlarning joylashuvi:

Auditoriya vaqti: dars jadvaliga asosan

Talablar:

Fan uchun mas'ul kafedra: **Hayvonlarni oziqlantirish texnologiyasi va zoogigiya**

Instruktor to'g'risida ma'lumot

Kafedra joylashgan joyi: **SamDVMChBU, 6-o'quv binosi, 637-xona**

Telefon: +99897-922-85-04 ish telefoni; mobil: +99897-922-85-04

E.mail. fayzullayevodilbek@mail.ru Ish vaqti: Uchrashuvga ko'ra

I. Fanni o'qitishdan maqsad -talabalarga chorvachilik xo'jaliklarida ozuqa bazasini mustahkamlash uchun ozuqabob ekinlarni serhosil navlarini tanlash, yerning melerativ holatini yaxshilash orqali hosildorlikni oshirishni tashkil qilish yo'li bilan ozuqa zaxirasini ko'paytirish, ozuqalarni sifatini baholash, saqlash usullari, ozuqalarni ydirishga tayyorlash va ularning ydirimligini oshirish, dag'al va donli ozuqalarga ishlov berish, gidroponik ozuqalar yetishtirish kabi nazariy va amaliy bilimlarini shakllantirishdan iboratdir.

II. Fanning vazifasi - nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, ozuqabob o'simliklarning turli vegetatsiya davrlarida agrotexnik tadbirlarni tashkil etish usullarini qo'llagan holda hosildorlikni oshirish, ozuqalarning to'yimlilikini va kimyoviy tarkibi, saqlanadigan mineral va biologik faol moddalarga qarab baho berish, ozuqalarning kimyoviy tarkibini laboratoriya sharoitida aniqlash, ozuqalarning to'yimlilikini sul'i va energetik ozuqa birligida baholash, ozuqalarning tarkibi, to'yimliliigi va fiziologik ahamiyati bo'yicha, ozuqalarni to'yimlilikiga va turli ko'rsatgichlari bo'yicha tasniflash, ozuqalarning sifatini baholash, ozuqalarni yedirishdan oldin ishlov berish, ozuqa va ozuqa turlari haqida chorvachilik mutaxasislarini dunyoqarashini shakllantirish.

III. Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- chorva mollari va parrandalarini shaxsiy rivojlanishi, uning qonuniyatlari, ekstereri, interer va konstitusiyasi, mahsuldorlik va uni hisobga olish, baholash usullari, tanlash, juftlash, zot haqida tushuncha, ularni yaxshilash va yangi zotlar, podalar, tizimlar va oilalar yaratishda urchitish usullaridan foydalanishdan iboratdir. Chorvachilikda naslchilik ishi oldiga qo'yilgan vazifalar, mavjud zotlarni yaxshilash va yangi zot, tizim, tiplar yaratish usullarini talabalarga yetkazish *tasavvurga ega bo'lishi*;

- ozuqalar takibidagi to'yimli va biologik faol moddalarning saqlanishiga qarab uning ozuqaviy qiymatiga baho berish; ozuqalarning to'yimlilikiga baho berish uchun uning kimyoviy tarkibi va hazmlanish darajasini aniqlash, ozuqalarning sifatiga baho berish, ozuqalarni yedirishga tayyorlash usullaridan foydalanish, silos va senaj tayyorlash, hayvonlarning turi, yoshi, jinsi va mahsuldorligiga qarab ozuqa me'yorlarini belgilash va to'liqqiyimatli oziqlantirish ratsionini tuzish, parrandalar uchun to'liqqiyimatli omuxta yem retseptlarini tuzish, havon va parrandalar uchun oziqlantirishning to'liqqiyimatligini nazorat qilishni **bilish va ulardan foydalana olishi**; (ko'nikma)

- ozuqalarning kimyoviy tarkibi asosida to'yimlilikini baholash, ozuqalarning to'yimlilikini hazmlanish darajasi asosida baholash, ozuqalarning to'yimlilikini sul'i va energetik ozuqa birliklari asosida baholash, hayvonlarning turi, yoshi, jinsi va mahsuldorligiga qarab ozuqa me'yorlarini belgilash, ratsion tuzish va uni tahlil qilish, oziqlantirishning to'la qiymatligini nazorat qilish, ozuqa rejasini tuzish **ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak**.(malaka

IV. O'qitish usullari:

Fanni o'qitish jarayonida zamonaviy uslublardan foydalanish, sohadagi muammolarni ta'limning ommaviy shakllari bilan bog'lab, talabalarning nazariy bilimlarini amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlab borish lozim. O'quv materiallarini talabalar tomonidan unumli o'zlashtirish uchun ko'rgazmali qurollar o'qitishning texnik vositalari, chorvachilik fani bo'yicha chop etilgan ma'ruza matnlaridan keng foydalanish, talaba bilimini baholash tizimini joriy etish. Ma'ruza mashg'ulotlarida ilg'or pedagogik texnologiyalar foydalaniladi.

V. Fanning tarkibiy tuzilishi:

5.1. "Chorvachilikda ozuqa bazasini yaratish" fanidan rejalashtirilgan ma'ruza mashg'ulotlarining kalendar tematik rejas

Ma'ruza mashg'ulotlarining:			
№	mavzulari	rejasi	soat
1-modul. Kirish. Chorvachilik xo'jaliklarida ozuqa bazasini yaratish va ozuqalarni turlari			
1.1	Mavzu. Kirish, fanning mazmuni, maqsadi va vazifalari. Chorvachilik xo'jaliklarida ozuqa	1.1.1. Ozuqalar to'yimlilikiga baho berishning ahamiyati, ozuqalarni kimyoviy tarkibi chizmasi. 1.1.2. Ozuqalar to'yimlilikini belgilovchi organik, anorganik moddalar va biologik aktiv moddalar turlari va ularning fiziologik	2

Mustaqil mushohada yurita olish;
Olga bilimlarini amalda qo'llay olish;
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;

4 (yaxshi) baho:

Mustaqil mushohada yurita olish;
Olga bilimlarini amalda qo'llay olish;
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;

3 (qoniqarli) baho;

Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;

2 (qoniqarsiz) baho:

Dasturni o'zlashtirmaganlik;
Fanning mohiyatini bilmaslik;
Aniq tasavvurga ega bo'lmaslik;
Mustaqil fikrlay olmaslik.

VII. Adabiyotlar
Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati
Asosiy adabiyotlar

1. Yaxyayev B., Haydarov B. "Hayvonlarni oziqlantirish" fanidan amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari. O'quv qo'llanma. "Ta'lim texnologiyalari". Toshkent. 2019 yil.
2. Durst L., Vittman M. "Qishloq xo'jaligi hayvonlarni oziqlantirish". Darslik. Urganch, 2010 yil.
3. Хамрақулов Р., Қарибаев К. "Qishloq xo'jalik xo'jalik hayvonlarini oziqlantirish". Darslik. Toshkent, "Mexnat", 2003 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar

4. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. "Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 52 bet.
- 5 Mirziyoyev Sh.M. Insonparvarlik, ezigulik va bunyodkorlik-milliy g'oyamizning poydevoridir. Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 36 bet.
6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent, "O'zbekiston" nashriyoti, 2022 yil. – 416 bet.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696 son Farmoni.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-187-son qarori.
9. Желтиков А.И. Современные проблемы зоотехнии. Методические рекомендации. Новосибирск, 2017.

Axborot manbaalari

9. www.lex.uz
10. www.ziynet.uz:
11. www.wikipedia
12. www.cnsb.ru
13. www.va-fermer.ru

VIII. Baholash

Talabalarning fanlarni o'zlashtirishi 5 ballik tizimda baholanadi.

5 (a'lo) baho:

- Xulosa va qaror qabul qilish;
Ijodiy fikrlar olish;

	bazasini yaratish manbalari.	ahamiyati to'g'risida tushuncha (suv, protein, yog'lar, uglevodlar, mineral moddalar va biologik aktiv moddalar). 1.1.3. Turli xil ozuqalar tarkibida to'yimlik moddalarning saqlanish darajasi.	
2-modul. Shirali ozuqalarni hayvonlarni oziqlantirishdagi ahamiyati.			
2.1.	Shirali ozuqalarni hayvonlarni oziqlantirishdagi ahamiyati.	2.1.1. Shirali ozuqalar turlari, tarkibida saqlaydigan uglevod miqdori 2.1.2. ozuqalarni hazmlanishidagi ahamiyati. 2.1.3. Ildizmevali ozuqalar va poliz ekinlaridan samarali foydalanish. 2.1.4. Shirali ozuqalarni saqlashga tayyorlashni o'rganish.	2
3-modul. Don ozuqalarning turlari. Chorvachilikda gidropon ozuqalardan foydalanish.			
3.1.	Don ozuqalarning turlari va hayvonlarni oziqlantirishdagi ahamiyati.	3.1.1. Don ozuqalar, ularning turlari 3.1.2. Ozuqa bazasini mustahkamlashdagi ahamiyati. 3.1.3. Boshqoli va dukkaklilar donli ozuqalar, ularning tarkibi, to'yimliliigi va sifatini baholash.	2
Jami:			6

5.2. "Chorvachilikda ozuqa bazasini yaratish" fanidan rejalashtirilgan amaliy mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi

Amaliy mashg'ulotlarning:			
№	mavzulari	rejasi	soat
1.	Ozuqalarning to'yimliliigini birlamchi ko'rsatkich asosida baholash.	1. 1.O'simlik va hayvonlarning kimyoviy tarkibini o'rganish. 1.2. Ozuqaning kimyoviy tarkibini aniqlash sxemasi. 1.3. Berilgan topshiriqlarni bajarish.	2
2.	Pichanlar sifatini baholash. Jamg'arilgan dag'al ozuqalar miqdorini aniqlash.	2.1. Pichan sifatini baholash. 2.2. Pichanlarning kimyoviy tarkibi bilan tanishish. 2.3. Jamg'arilgan dag'al oziqalarni miqdorini aniqlash.	2
3.	Gidropon ozuqalarni tayyorlash texnologiyasi.	3.1. Гидропон озуқаларни о'stirish 3.2. Гидропон озуқаларни sifatini aniqlash	2

	3.3. Donli oзуqalardan maysa yetishtirish usullari.	
Jami:		6

5.3. “Chorvachilikda oзуqа bazasini yaratish” fanidan rejalashtirilgan laboratoriya mashg’ulotlarining kalendar tematik rejasi

Laboratoriya mashg’ulotlarining:			
№	mavzular	rejasi	soat
1.	Kimyoviy laboratoriyada ishlash uchun asosiy texnika xavfsizligi qoidalari.	1.1. Laboratoriya jihozlari bilan tanishtirish. 1.2. Laboratoriyada ishlash uchun xavfsizlik qoidalari bilan tanishtirish. 1.3. Xavfsizlik bo’yicha ko’rsatmalar berish. Xavfsizlik jurnallarini yuritish	2
2.	Oзуqalardan o’rtacha namuna olish.	2.1 Har xil turdagi oзуqalardan o’rtacha namuna olish metodikasi. 2.2. Oзуqа partiyasi, Birlamchi namuna, oзуqaning o’rtacha namuna haqida tushuncha. 2.3. Har xil turdagi oзуqalardan o’rtacha namuna olish usulini o’rganish.	2
3.	Oзуqalar tarkibidagi gigroskopik va umumiy namlikni aniqlash.	3.1. Oзуqа namunalarida gigroskopik namlikni o’rganish. 3.2. Umumiy namlikni hisoblash usuli bilan hisoblash. 3.3. Umumiy namlikni ekspress usul bilan o’rganish.	2
4.	Oзуqalar tarkibidagi xom kulni aniqlash.	4.1. Oзуqа tarkibidagi xom kulni aniqlash usulini o’rganish. 4.2. Tahlilda foydalanilgan uskunalar va reaktivlarni o’rganish. 4.3. Xom kulni aniqlash uchun laboratoriya tahlili.	2
Jami:			8

VII. “Chorvachilikda oзуqа bazasini yaratish” fanidan rejalashtirilgan talabalar mustaqil ta’limining kalendar tematik rejasi

№	Mustaqil ta’lim mavzulari	Amalga oshirish mexanizmi	Bajarish muddati	Hajmi (soatda)
1.	Tabiiy ko’k o’tlarning kimyoviy tarkibi va to’yimligini o’rganish.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Fevral 2025	6
2.	Ekiladigan ko’k o’tlarning kimyoviy tarkibi va to’yimligini o’rganish.	Taqdimot tayyorlash	Fevral 2025	6
3.	Oзуqalarning lipidli to’yimligi.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Fevral 2025	6

4.	Oзуqalarning uglevodli to’yimligi.	Taqdimot tayyorlash	Fevral 2025	6
5.	Silos va senajning kimyoviy tarkibi va to’yimligini o’rganish hamda farqlarini taqqoslash.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Fevral 2025	6
6.	Ildiz mevali va to’ganak oзуqalarining kimyoviy tarkibi va to’yimligini o’rganish hamda farqlarini aniqlash.	Taqdimot tayyorlash	Fevral 2025	6
7.	O’t uni va o’t kesmasi oзуqalarining kimyoviy tarkibi va to’yimligini o’rganish hamda farqlarini taqqoslash	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Fevral 2025	6
8.	Dukkakli donli oзуqalarning protein, vitamin va mineralli to’yimligi.	Taqdimot tayyorlash	Fevral 2025	6
9.	Boshqali donli oзуqalarning protein, vitamin va mineralli to’yimligi.	Taqdimot tayyorlash	Mart 2025	6
10.	Sanoat qoldiqlarining oзуqaviy qiymati va hayvonlarni oziqlantirishda qo’llanilishi.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Mart 2025	6
11.	Oзуqalarning uglevodli to’yimligi	Taqdimot tayyorlash	Mart 2025	6
12.	Oзуqalarning lipidli to’yimligi	Taqdimot tayyorlash	Mart 2025	6
13.	Baliqlarni mahsuldorligini oshirishda qo’shimcha oziqalardan foydalanish	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Mart 2025	6
14.	Hayvonot dunyosidan olingan oзуqalar	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Mart 2025	6
15.	Oзуqalarning mineral to’yimligi	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Aprel 2025	6
16.	6 oylikgacha va 6 oydan katta yoshdagi qoramollarni oziqlantirish	Taqdimot tayyorlash	Aprel 2025	6
17.	Qoramollarni bo’rdoqiga boqish	Taqdimot tayyorlash	Aprel 2025	6
18.	Cho’chqalarni oziqlantirish	Taqdimot tayyorlash	Aprel 2025	4
19.	Baliqlarni oziqlantirish	Taqdimot tayyorlash	Aprel 2025	4
Jami:				100